

x

Miran Jarc: Poletje.

x

In sva se naslonili na okno.

Že je pripihal veter, tepka se je krivila; v črnem zastoru je drhtelo obzorje, težke kaplje so potrkale na šipe.

Mati so zrlí kakor zamaknjeni, a hip za hipom so se stresli, že sem mislila, da jim je slabo.

«Matil!»

Tedaj se je zablislilo, rezek piš se je vrgel na okno. Zabobnelo je, kakor bi se podrla zemlja. Omahnili sva.

«Matil!»

Potem sem se zbudila: ljudje so govorili vame, gledala sem jih, gledala in joj! — izpregledala: mrtvi so ležali mati poleg mene.

Hudo sem zbolela.

Zdaj ni naše hiše več, v tujih rokah so njene bele stene, naše ajde dišijo drugim ljudem.

Jaz moram v službo.

Tako se bojim.

Miran Jarc:

Poletje.

I.

naslanjaču si podpira glavo slikar Mihajlo Samonikel. Skozi odprto okno mu šepetajo črne daljave brezvezdnate noči in lahna brisavica drsi čez spečo rušo spominov, ki zanihajo za hip kakor prameni njegovih temnih las. — Wien, Praha, München, Leipzig, Dresden, Berlin, Hamburg, Rügen... —

Veličastna in nežna, divje škrtajoča in kot nočni pogovor valoveča simfonija! — Mrtvi pogledi izstradanih ženâ v predmestjih, uporni vriski v očeh zasoplih delavcev, molčanje ladij v pristaniščih, ki so jim na burno dihajoče prsi stopili stavkujoči skladiščniki, drdranje avtomobilov mimo bančnih palač, promenadni koncerti ob ribnikih in jezerih, valovi besed, šepetov, vonjav in misli, pošumevanje dreves in kril, ječanje stopinj po ozkih, temačnih ulicah, vzklikanje, vriskanje in tuljenje množice pri demonstracijah in v velikih gledališčih, smrtno spanje cesarskih gradov, skrivnosten šah na borzah, izmózgani obrazi modrijanov, vsevidcev in jasnovidecev — — vse to je gledal slikar le s telesnimi očmi, njegovi duhovni pogledi pa so se radovali nad sočnim zelenjem travnikov, nad toplorjavimi njivami, nad claudelorrainskimi pokrajinami in rafaelskim nebom; njegova notranja

ušesa so slastno pila zvočje pastirskih piščalk, gozdov, ptic, potočkov, rek, morja.

Mimo ljudi je šel, kot da ni izmed njih. Celó v strelskih zakopih je bil gluh za rjovečo zver v človeku in ob strahotni godbi granat in šrapnelov je sanjal o barvitosti Monetja, Pissarroja, Turnerja, Jakopiča in Böcklina. On, ki je vzdrhteval v nadzemskem vzníčenju ob veličini Apolona in Atene, on, ki mu je duša tolikrat klonila v plemeniti grozi pred Michelangelovo Pietá, pred Rodinovým Balzacom, pred Meštrovičevim Kristom, on, ki se je vznemirjal v slastni drhtavici ob Rembrandtovi Pokrajini z razvalino — ni videl plašno v bodočnost uprtih oči svoje matere, ki so ga prosile: «Kdaj nam boš dal kruha, kruha?!» ni slišal besed svoje sestre, ki je tiho koprnela po pogovoru z bratom-človekom, on ni vztrepetal pred živo Pietá tolikih od bede razbičanih mater, pred živim Balzacom tisočeriš tovarišev, ki so se krčevito izvijali iz brezumnega dna v solnčne višine, on se ni zavedal, da je vse lepši tisti Apolon, ki bi ga izklesal iz svojega telesa, združivši v sebi umetnika s človekom.

Edina vez med zemljo in onostranostjo je bila zanj Zinka, ki se ji je po žilah pretakala kri bogatega trgovca in ugledne, računajoče gospe.

Obrisi njenega telesa so mu bili pritajeni in zamolkli odmevi njegove podzavestne godbe, ki je pljuskala ob bregove prividne večnosti.

Kadar se je za nekaj tednov vrnil domov v to neznatno mesto, so ga vabile vse odličnejše rodbine, ki pa se jim je umetnik za svojo negibčnost v kretnjah in zgovornosti oddolžil s slikami, ki jim je v sočno barvitost vлил močno čustvovanje. Ker so bile vse slike jasne kot solnčne pokrajine, dehteče kot grmi španskega bezga v mesečini in pojoče kot potočki v mraku, so vsi ti ljudje — obilni in oblastni očetje, nekoliko romantične matere in radovedne pa vedno se smejoče gospodične — svojega mladega slikarja zelo vzljubili in ga čislali, ponašajoč se z njim kot z imenitno redkostjo tega mesta.

Tako je prišel Mihajlo Samonikel tudi v družbo plavolaske Zinke, ki jo je bil po naročilu slikal več dni. Čim bolj je umetnina zorela, tem jasneje se je umetnik zavedal izpremembe, ki se je polastila vsega njegovega bistva in povzročila, da je postala ljubka deklica, sijoča iz ozadja škrlatnih vrtnic — čudovit simbol: boginja blaženega pomirjenja, smehljajoča se iz rdečega morja

življenja, tešiteljica in tolažnica vseh iskajočih in pozabljenih, utešeno hrepenenje — Mihajla Samonikla.

Ko je umetnik slednje dejstvo ugotovil, je odložil čopič in se zagledal v zahajajoče solnce. Zahotelo se mu je zraka, razmaha, daljav. Odšel je v mrak ter se proti svoji navadi vrnil pozno v noči domov.

Ko je že naslednjega dne zvečer moral spet odpotovati, se je prišel posloviti tudi k L.-ovim in se Zinki opravičil, obljubivši ji, da ji pri povratku gotovo izroči obljubljeno sliko.

Pri popoldanski kavi, ki sta jo srebala v vrtni lopici, ga je gospodična nenadoma vprašala:

«Toda, gospod Mihajlo, povejte mi odkrito, ali ne občutite v svojem življenju nikoli osamelosti?»

«Osamelosti? Osamelosti v oživiljenem nebu, vodi in zemlji?!» se je umetnik vzvišeno nasmehnil. «Le kdor ne vidi živih črk, napisanih po vsem vesolju, temu je dolgčas na svetu.»

«Toda,» se je obotavljala Zinka, ki jo je nesoglasje med tem kakor odsekanim odgovorom in med njegovo zanjo tako privlačno zunanjostjo razravnotežilo, — «toda... saj vas razumem, gospod Mihajlo, ker sem že mnogo čitala o umetnikih. — Kaj mislite o tem izreku?» in odprla je knjigo Čehova. «Umetnik in sploh človek, ki živi umetnosti, bi se ne smel poročiti. Umetnik mora biti prost.»

«Gotovo!»

«In tudi vi...» Pogledala ga je prodirajoče.

«Tudi jaz grem to pot!»

Oba sta kakor v zadregi umolknila. Skozi vejevje je lil potoček solnčne svetlobe čez belo roko gospodične Zinke.

Mihajlo je gledal to čudovito igro luči, pozabil na ves razgovor in samo obžaloval, da ne more barvite godbe ohraniti na platnu. Ko se je nehote ozrl dekletu v obraz, je ujel njen v daljave izgubljeni pogled, ki ga je navdal z začudenjem in tiho bolestjo. Prvič jo je videl žalostno.

Ko pa je opazila njegovo molčeče vprašanje, je klonila glavo in hladno izpregovorila:

«Torej ste tudi vi izmed njih? — Umetnik, ki mora biti samotar?»

In še preden ji je mogel začudeni slikar pritrditi, je vstala in rezko vzkliknila:

«Torej veliko sreče, gospod Mihajlo, v tujini... v puščavi... in kadar — —»

Naglo se je premislila. Ko mu je podala roko, jo je spreletelo: «Komaj, da se je s prsti dotaknil moje roke. Njegove misli so bogve kje...»

Še mu je dejala: «Pa mi pošljite sliko, kadar jo izgotovite!»

In v hipu, ko sta se razstala, se je bolešno vprašala: «Ali je čutil vso težo želja, ki sem mu jih stisnila v roko?! O — ni jih čutil, ni jih, nikoli jih ne bo! —»

Vso noč je prečula. Drugega dne ji je odleglo. Tretjega dne pa je podala materi roko v znak sprave in njeni starši so se čudili njeni nenavadni izpremembi, ki jih je silno oveselila, saj so bili zdaj prepričani, da bo bančni uradnik K. vendarle postal njihov zet. —

Zinka se je motila, kajti njen slikar je ure in ure po slovesu sanjal o toploti njene roke in se mučil nad zagonetno trpkostjo, ki je bila takrat razlita na njenem obrazu.

V oddelku brzovlaka Trst-Wien je doživljal kot še nikoli prej strašno izpremembo: prvič je pozabil na svojo umetnost. Vrteča se pokrajina, ki jo je ogrinjal bajno lep mrak, ni izzvala nobenega odmeva v njegovih mislih, ki so se osredotočale samo okrog imena meščanske gospodične, poveljčane v kraljico sanjskih pokrajin.

Na otoku Rügenu, ob obali Vzhodnega morja, je sliko dovršil. Nato se je zazrl v morsko ravan, ki je trepetala pod zlato solnčno tančico.

Kakor antični svečenik je razprostrl roke in z mislijo razprožil lok preko obzorij. Vse telo se mu je zdolžilo v silen klic: Zinka, ki ga je odrešil muke vseh teh mesecev. —

V naslanjaču si podpira glavo slikar Mihajlo Samonikel in premišljuje.

Danes se je vrnil po štirih dolgih mesecih. Na poti iz postaje v mesto je srečal v drevoredu Zinko z njeno materjo. Obe sta mu naglo in hladno odzdravili. Morda se mu je le dozdevalo. Toda ko se je hotel za hip skoro ustaviti, se je Zinka okrenila od njega.

Domov prišedši je odgovarjal domačim suho in presekanu, da se je sestra prestrašeno vprašala, ali je obolel. Toda on se je opravičeval z utrujenostjo zaradi dolgotrajne vožnje in se je takoj po večerji podal v svojo sobo.

Ko je upihnil luč, ga je obšla osamelost, kakršne ni še nikdar prej občutil.

x

E. Gangl: Zemlja, zemlja!

x

Stopil je k oknu. Iz dalj je prihajalo šumenje reke, ki se je s kipenjem njegovih misli zlilo v mrzlično vretje, porajajoče iz brezprostornih temin fantastične podobe mavričnih rož, trakov, nitk, kolobarjev in lokov, ki so jih njegove zaprte oči izškropile na prividno črno ekrano.

Ko se je Mihajlo s topo naslado opojil nad plesom teh slik, ki so pa bile upodobljena godba njegove nad prepadam neznanega sveta vrteče se duše, je opotekaje se pritaval do postelje in se vlegel.

Tedaj ga je žarko kot blisk obsvetila neka nova zavest, ki mu je izvila iz duše skoro krikom nalikujočo obupno misel:

«O, umetnost, usodna lažnivka! Tolažila si me z videzom, ker sem ti verjel kakor otrok! Ali tvojega videza nočem, nočem, nočem. Zakrivala si mi resnično življenje in mi, ovijajoča me v pajčolan dehtečih barv, pomehkužila roke, oči in ušesa, da niso več mogle otipati, videti in slišati zemlje in človeka! O, umetnost, zvodljiva igralka!»

(Konec prihodnjič.)

E. Gangl:

Zemlja, zemlja!

⟨Iz «Ruskih pesmi»⟩.

Kaj si storila, zemlja plodovita,
da orjejo po tebi kremplji smrti,
da bijejo po tebi kônj kopita?
Kje je ljubezni Bog? ... Še on te črti!
O, zemlja, zemlja, mati, mati!
ti ljubljena, nam darovana,
vsa si kot krvaveča rana,
a še v bolesti polna blagodati:
iz tebe vate se nagiblje pot,
v objemu tvojem ni prevar in zmot!

Krvi semena padajo naté —
s čim materinstvo tvoje oplode?
Priklenjeni smo nate — tvoji, svoji —
živeči in mrjoči,
uničujoči in ustvarjajoči —
ljudje v nikdar dobojevanem boji!

Že pa je prišel k meni klic, kakor klic maščevanja in borbe,
in šlo je čez celo zemljo kakor udari kopit:
vzpenjali so se vranci zapada in belci iztoka
in se borili med seboj; pod njimi je ležal na zemlji
umirajoči otrok človeškega rodu s svetlimi očmi in obrazom proti
nebu.
Vzkriknil sem iz najglobljih globin svoje duše,
da je zaječalo v njenih tolmunih; in z obrazom na zemlji
sem objel umirajočega otroka človeškega rodu. —

«Saj sem poljubil le tebe,
ko sem poljubil to tiho in glasno zemljo,
da vzamem prekletstvo iz tvojih oči za pozdrav! —
Glej, vidim v njem tvojega pogleda plamen,
poslan skozi rodove vsega človeštva,
ki te je objel s svojim silnim jezikom,
zato da mu daš življenje in ljubezen.
Z njim pojdem, s pozdravom tvojih daljav,
vriskajoč na cesto kraljic in narodov!»

Dvignil sem se in zagledal sem obraz,
ki je šel mimo mene ves jasen in čist in otroški
in spoznal sem se v njem — v obrazu jeklenem, neizprosнем,
ki je brez imena in z imenom. — —

Čez celo zemljo in nebo pa so vihrale zmagujoče grive belcev,
mogočna kopita so se ovijala ognjenih kač, segajočih v šumeče
daljave,
in čul sem klic neba: šel je v bobnenju
zemlje pod mojimi nogami
skozi zemljo.

Miran Jarc:

Poletje.

⟨Konec.⟩

II.

Ko se je slikar prebudil, je bil zunaj že svetel dan. Po kostanjevih vejah tik okna so se zibali ptički, metajoč dragulje svojih ščebetov v prozorno solnčno morje. Vmes je vršela govorica mimo hiše hitečih ljudi. Dan, solnce, ptički, ljudje — Mihajlu se je vse to zdelo novo, sveže, polno volje do napora, dela in življenja. Čutil se je prerojenega in ozdravljenega, kakor da se je skopal v vodi pozabljenja, ki je odplavila vso barvo, s katero so ga oblepila vsa prejšnja leta.

Hipoma pa se mu je lice pomračilo, noga mu je obstala in roka trudno omahnila — spomnil se je zagonetnih sanj prošle noči, ki so mu oklepale čelo kakor železen obroč. Ob tem spominu ga je spreletel po vsem telesu čuden tresljaj in zbal se je, da mu postane slabo.

Sanjal pa je bil tole:

Stal je na visoki gori, odkoder je zrl na mesta, vasi, reke, doline in gorovja. Vse tam doli je bilo neznatno: hiše, cerkve, tovarne, promet po cestah in rekah — kakor igračke. Od tam je lilo ublaženo šumenje, ki se je porazgubljalo v veličasten mir nad zemljo razpetega solnčnega neba.

Sprehajal se je pod visokimi drevesi, kakršna rastejo le v prekmorskih deželah in ki so zašelestela le poredko.

Kadar pa so se veje zganile, se mu je zdelo, da se je vanje vjel neki notranji veter, ki ga niso poslale daljave, ampak je bil odmev godbe v njegovi duši. Neizrazna blaženost je prevevala vse njegovo bitje. Nenavadno ostročutno se je zavedal, da nihajo njegove misli z isto hitrostjo kakor travnate bilke pod njim, vejice nad njim in svetloba okrog njega. Stvari ni nič več gledal v prostoru, temveč imel je občutek, da se nahaja istočasno na vseh točkah obzorja, ter se je istovetil z drevesom, oblakom, gričem in goro. To doživetje se mu je zdelo docela naravno in prav za prav edino možno in resnično. Svojo vseradost pa je izražal v velikem molčanju, ki je sličilo ogromnosti vsemira.

Tedaj pa je pod košatim drevesom ugledal svoj jaz — slikarja Mihajla Samonikla, ki je kot obupanec prožil roke prihajajoči deklici naproti.

Polastila se ga je velika žalost nad izgubljenim sinom Mihajlom Samoniklom in na ves glas je zaklical: «Mihajlo, zakaj se mi izneverjaš? Ali te nisem v svoji vseljubezni za tvojo gorečnost po dobrem nagradil s kraljevskim plačilom vsemirske sreče?!»

Samonikel pa se mu je razljučen porogal:

«Obmolkni, hinavec! Postavil si me na najvišji vrh življenja, zdaj pa mi braniš zaživeti v vesoljni slasti. Od nje, ki je vtelesenje mojega hrepenenja po popolni sreči, pa mi odteguješ roke! Preklet bodi, varljivec, poberi se od mene!»

Njega pa je premrazila krčevita groza, kajti zazdelo se mu je, da so te strašne besede odjeknile iz njegove lastne notranjosti. V naslednjem trenutku se je skoroda zaistovetil z Mihajlom in le nejasno se je še zavedal, da je poslednjič kriknil kakor blaznež: «Mihajlo, pomisli! Motiš se! Ne dotakni

se nje! Onesrečil boš njo in sebe! Pridi k meni, ki sem ves tvoj in ki si bil do zdaj ves moj!»

Toda ti kriki so se vtopili v kašnem valovju, ki ga je zalilo od vseh strani sveta. Ko se je ovedel, je zagledal kraj sebe Zinko, ki mu je vsa trudna šepetala: «Mihajlo, kam sedaj? — Ah, zapustil me boš!»

Slikar pa ji je molčé dal roko in odšla sta po strmem bregu navzdol.

Obdajale so ju visoke, električno razsvetljene stavbe, kjer so ropotali stroji. Po ulicah so divjale tolpe gladnih in kričale prekletstvo nad človeštvo. Nekje so odmeli streli, nad palačami je zasijal ogenj, puhtil slop črnega dima.

Ko se je Samonikel ozrl okrog sebe, ni bilo Zinke nikjer več; sam je drvel z množico vred v neznano. V mišicah je čutil moč jekla, voljo je imel, da bi uničil to velemesto, v srcu pa ga je bolela brezmejna praznina — — — — —

Umetnik Samonikel se je zopet zdrznil, ko se je v njegovem spominu do konca odvil film prečudnih sanj. Kot glas vesti je ponovno začul v sebi spet oni proseči in roteči klic: «Ne dotakni se je! Sebe in njo boš onesrečil! Pridi k meni, ki sem ves tvoj in ki si bil do zdaj ves moj!»

Te besede pa so zdaj padale na njegovo srce kot svinčeni lističi in zbal se je, da mu zatro ravnokar vzcvetele žarke, ki so ga navezavali na ljudi.

«Ah, te zmedene sanje!» je vzdihnil in zamahnil z roko, kot da hoče odpoditi jato ujed.

Že se je hotel odpraviti in oditi iz spalnice, toda domislil se je, da bi ga zdaj zopet utegnili domači nadlegovati z vprašanji, zato je legel nazaj in začel iz klobčiča svojega srca odvijati nitko za nitko, ki jih je spletal v mrežo načrta, predahnjenega z zarjo ene same velike želje: sniti se z Zinko, govoriti z njo, izreči ji besedo, ki ji je dolgo molčanje vdalo čudotvorno vpliva-jočo moč. —

Pogled mu je objel njeno sliko na stojalu: iz rdečega cvetja se je sklanjal obraz smejoče se deklice. Slikarju se je zdelo, da ga te oči usodno podirajo, kot da bi rade zaznale za njegove najzavitejše misli. Prvikrat je to sliko motril vse drugače kot nekdanj.

Takrat, ko mu je Zinka sedela pri vrtni mizici, ni videl nje, ni vdihaval vonjivosti njenih las, njenega lica, njenega — telesa, ki mu je bilo le nujno sredstvo za udejstvitev njegovega umetniškega hotenja, za vtelešenje neke lepote in vseubranosti, ki

jo je le slutil, za odrešenje od strašne more, ki mu je srkala v neprečutih nočeh kri in mozeg.

Kako to, se je zdaj vprašal ves osupel, da takrat nje sploh videl nisem? Zinke nisem videl!

Zdaj so se njegove oči žejno opajale nad podobo te deklice. Umetnik Samonikel jo je gledal kot — človek.

Vmišljal se je v mehko belih rok in mučil se je, da bi raztolmačil zagonetnost njenih komaj malo odprtih usten.

O, kaj ga niso te oči iskale, klicale njega, njega?!

Kaj ni na teh ustnicah že tolikrat vztrepetalo plaho vprašanje, ki ga je pa on — ujetnik temne sile — preslišal?!

Kolikrat sta sedela ure in ure in okrog njiju je vse cvetelo in dišalo in živelo, ona dva pa sta vso veličino takih hipov ozarjala s preprostimi besedicami, ki so se mučno sprostile iz temin molčanja.

Neko nedeljsko popoldne samo — pred enim letom — se je v umetniku oglasil človek, toda v prihodnjem hipu je komaj vzplapolali val spet utonil v morju njegovega molka. Tega hipa pa se je zdaj slikar nenavadno živo spominjal in zelo se je čudil, kako da je na ta dogodek docela pozabil.

Ono nedeljo je namreč Zinkina mati, v mestu zelo čislana gospa L., ki je prirejala s povabljenici pogoste izlete v okolico, povabila tudi Mihajla Samonikla, če hoče preživeti popoldan v njih družbi.

Ko je služkinja povedla slikarja v sprejemnico, so ga že zbrani gostje radostno pozdravili. Gospa L. se je razgovarjala s soprogo odvetnika R., ki je njenemu možu pripovedoval neko očitno nadvse zanimivo zgodbo. Bančni uradnik K. pa je zabaval gospodično Zinko in njeno prijateljico Marijo.

Slikarjev prihod pa je ravno bančnega uradnika spravil ob dobro voljo, kajti Zinka je umetnika živahno nagovorila in mu začela, pozabivša na vso okolico, pripovedovati iz življenja slavnih slikarjev, o katerih je ravnokar čitala, na kar je Samonikel odgovarjal zelo točno in jedrnato. Bančni uradnik, ki se je dolgočasil z gospodično Marijo, pa se je podvizal izraziti svoje neugodje s tem, da je umetnike pometal v isti predal s sanjači in bolniki. Posledica je bila, da se je njegova namišljena nevesta namenoma okrenila od njega k precej molčečemu slikarju.

Po kavi se je vsa družba dvignila. Ubrali so pot skozi gozd. Ker je bila stezica ozka, sta mogla le po dva skupaj. Mihajlo in Zinka sta se od ostale družbe precej oddaljila, otroško se radujoč zdaj nad cvetlico, zdaj nad šumenjem borovcev, zdaj

nad skakljajočo veverico ali pa sta se divila razgledu v dolino, ki je dremala v popoldanski prigrivici.

Kmalu so ju dohiteli ostali.

Ustavili so se v gostilnici z vrtom na prijaznem gričku. Ker se je medtem nebo pooblačilo, so vstopili v sobo. Ob vinu se je razvil glasen razgovor. Posebno zabaven je bil mladi uradnik K., ki je umel zaviti pogovor na zakon, šaleč se z gospodičnoma, pri čemer so mu pomagali vsi ostali razen slikarja, ki je izrabil takoj prvo priliko, da je šel na prosto. Obšla ga je čudna tesnoba. Po mislih so mu šumele K.šjeve besede: «Gospodična Zinka, ali prav nič ne mislite na popolnost v dveh?!...» Pri tem je bil začel šaljivo razlagati o večnem iskanju dveh, čemur sta oba zakonska para vneto pritrjevala in se blagrovala, da sta že prestala vse slične križe in težave, ki «mladine» še čakajo.

Ta razgovor, ki ga je spremljal smeh in krohot, se je slikarju zazdel zopern, celo ostuden.

Zivali — je pomislil in spomnil se je, s kako naslado grizejo meso in v duhu je videl debele krošnjarske roke, ki barantajo za — Zinko.

Ne, ona jim ne sme pasti nikdar v plen, nikdar!

Sklenil je, da bo z njo govoril.

Ko je tako pred hišo strmel v črno oblačje, je stopila v vežo Zinka.

S tihimi koraki se mu je približala. V zadregi, kot da se hoče opravičiti, ga je vprašala, zakaj da ga ni v sobo; oditi pa le ni hotela. Morda je tudi ona želela pogovora s Samoniklom.

Toda on ji je odvrnil, da opazuje oblake, ker se mu ni še nikoli posrečilo prisostvovati tako veličastni sliki narave.

Vendar pa je bil tudi ta odgovor le izgovor in slikar je hotel nekaj povsem drugega; toda plahost mu je velevala molčati.

«Zdaj, zdaj ji povem, vse ji povem» — a oba sta molčala. Slednjič je Zinka uvidela, da je njun položaj skoro smešen in — ker so padle prve deževne kapljice — porabila to priliko in pozvala slikarja, naj gre z njo v sobo.

Vrnila sta se.

Proti večeru se je vreme spet zjasnilo in v noči se je vsa družba vrnila domov v veselem razpoloženju. —

Takrat sem zamudil priliko, si je očital slikar, ki ni od onega časa nikdar več bil v strahu pred gospodično Zinko, saj jo je obiskal le redkokdaj in še takrat za malo časa ter v družbi njene matere.

Drugače pa je živel le umetnosti in oni dogodek se mu je zdel le hipen, sploh malenkosten.

Danes ji ponesem sliko, se je nenadoma odločil in stopil k stojalu. Presolnčno se mu je zdelo občutje, ki je velo s platna. Rdeče rože je ogrnil v zagoneten mrak težkih barv, ki bi ga lahko smatral za grozne tajne življenja, ki se iz njih osvobajajo prapodoba večno ženskega. Ta mrak je tudi vzbujal misel na dušo umetnika, zastrto v temino molka, ki ga ozarjajo tolažeče oči deklice in se mu na krvaveče roke vlegajo hladeči prameni njenih las.

Njenim ustnicam pa je vdal izraz žeje po odrešitelju. In tako je bila slednjič ta podoba vbarven razzvok, pretresljiva priča neskladja med človekom duha in telesa. Ker pa je mrak skoro preraščal obraz cvetličarke, se je zdelo, da je hotel slikar poudariti premoč življenja nad pesmijo.

Ko je Samonikel prenovo dokončal, se je zazdel samemu sebi tuj. Še vse bolj pa ga je osupnilo spoznanje, da se je v tej uri izvršil v njem usoden preobrat, ki ga je najtočneje označil njegov vzklík: «Ah, ta slika je prav za prav samo sredstvo, da se ji razodenem!»

Samo sredstvo!

Prvikrat je ponižal svojo umetnost, ki mu zdaj ni bila več vtelesitev onostranskega življenja, temveč pripomoček za udeleževitev njegovih čisto zasebnih človeških namenov.

Sliko je položil v kot ter se zagledal skozi okno. Oblekel se je za izprehod. Ko je stopil mimo prazne kuhinje, se je oddahnil, kajti vsak pogovor bi ga izosredotočil.

V drevoredu je sédel na samotno klopico. Zdaj pa zdaj je v bližini začul korake. Bil je kak uradnik na dopustu ali kak tujec ali pa letoviščar, ki je z zložnim korakom stopal mimo.

Vsakogar je motril pozorno: čevlji so se lesketali v solncu, poletna obleka se je redovito gubala — vsi ti ljudje so bili varuhi reda in dela. Kakor njih oblačila, so bili tudi njih koraki in kretnje v lepi ubranosti z njihovim poklicom; vse so pričakovali od zemlje in sveta, ki jih je tudi utešal, ker so mu bili zvesti in vdani služabniki.

Mihajla je zgrabilo vprašanje: «Ali pa smeš ti zahtevati, da te bo zemlja uslišala, ko si bil do zdaj sin zvezdnih carstev in si taval med ljudmi kot mesečnik, kopajoč se v morju solnca, mesečine in zvezdnih sojev!» — Imel je občutek, da leze pred njimi sam vase; pollaščala se ga je negotovost, plahost, omahljivost pred samim seboj.

Kamorkoli se je ozrl, je stalo zapisano: Sanjač. Vsaka stvar mu je govorila: «Glej, tudi mi smo v službi delavca, poljedelca, trgovca, tovarnarja.»

Tudi hiše, ki so se belile skozi veje dreves, so ga zrlе prezirljivo. V oni lepi vili tamle stanuje zdravnik, ne daleč leži bolnišnica, na nasprotni strani se vzpenja na malo vzvišenem prostoru sodišče — vsako poslopje nalikuje predalčku, kjer delujejo ti živi stroji človeške tvornice. Mirni in ubogljivi so, roke jim pretvarjajo vedno iste misli v denar in tudi noge uporabljajo le v službene svrhe. Včasih, na večer ali pa v nedeljah, postanejo njihove oči žejne obzorij, ušesa godbe, roke pa se izkušajo strniti v molitev. Toda kozmične lepote se napijô pri lahkoživkah, godbe vsemira pri orkestru ali ob gostilniškem gramofonu, roke pa dvigajo polne kupice. In so zadovoljni in zdravi. Vsakogar pa, ki bi se jih drznil s krivim prerokovanjem motiti, označijo za bolnika, sanjača ali za zločinca; za vse take imajo tudi pripravljena varna zavetišča.

Čim bolj je Mihajlo premišljeval o vsem, tem bolj se je zavedal, nad kako nevarnim breznom se je nagibal ves čas svojega življenja. Šele zdaj je zaznal z vso jasnovidnostjo, kako predrzen je bil v svoji zahtevi, ko je zaklical po Zinki, meščanski gospodični, ki ji je že vnaprej določeno življenje v gosposki hiši, in kako smešen je on, ki hoče zakraljevati njej in vsem tem ljudem z orožjem svojih barv in čopičev. In tako je mahoma sklenil, da za vedno opusti svoje brezplodno popotništvo in se nastani bodisi tu ali pa v kakem drugem mestu kot preprost uradnik. Nenavadno živa domišljija je razvila pred njim vso mirno bodočnost, ki jo je kronala družinska sreča...

III.

Samonikel je sedel v svoji sobi in zrl brezizrazno predse. Na nasprotni strani je viselo ogledalo in nehote se je začel gledati. Vstal je in se približal svoji zrcalni sliki. Ko je tako preteklo nekaj minut, je zamahnil z roko, se trudno nasmehnil, naveličan vsega, vsega, sebe še najbolj. In polglasno je vzdihnil: «O, kako nepotreben človek sem!»

V obraz je bil bled kakor bolnik. Bilo je pozno poletno popoldne.

Z brezobzirnostjo in mirnostjo računarja je zapisal v svojo beležnico naslednje podatke:

1.) Dopoldne sem ponesel Zinki sliko «Poletje ali osvobojajoči se duh». Služkinja me je presenetila z vestjo, da gospodične

ni doma in mi je naročila, naj pridem popoldne ob treh. Sliko sem pustil tam.

2.) Opoldne sem zvedel doma — med drugimi brezpomembnimi novicami — da se jutri poroči Zinka L.:ova z bančnim uradnikom K.

3.) Popoldne ob treh sem zopet pozvonil pri L.:ovih. Sam ne vem, zakaj in čemu. Služkinja mi je povedala, da je morala gospodična po nujnih opravkih z doma, a mi je izročila njeno pismo.

4.) Vsebina pisma:

Cenjeni gospod Samonikel!

Lepo se Vam zahvaljujem za Vaš poročni dar. Škoda, da so pretemne vrtnice v nesoglasju s svežostjo, ki veje iz slike. Mislim, da so temu vzrok barvila, ki so gotovo na platno izpremenila svoje bôje. Sicer pa tudi naslova ne razumem. Kajne, marsikak dogodek nam je nerazumljiv; usojeno je pač.

Oprostite moji naglici, pa saj veste —!

Iskren pozdrav!

Zinka L.:ova.

5.) Da more biti človek tako neumen, da je umetnik!

Mesec dni kesneje je Samonikel sedel v uredništvu nekega dnevnika, mrk, redkobeseden, samotarski.

V svojo beležnico je še pripisal:

6.) Da more biti človek tako nesrečen, da ni več umetnik! —

Književna poročila.

Sič Albert: Narodni okraski na pirhah in kožuhih. Ljubljana, 1922. Založila drž. zaloga šolskih knjig in učil v Ljubljani. 8 str. + 41 barvastih tabel velikega formata. 75 Din, na boljšem papirju 100 Din.

Publikacija je na našem knjižnem trgu nekaj povsem novega in na vso moč razveseljivega. Z veseljem odpreš veliko mapo in z užitkom pregleduješ barvaste liste, ki ti kažejo vso pestro mnogobrojnost naših pirhov in nenavadno ornamentiko naših — starih — kožuhov. Sič je s tem lepo nadaljeval svoje dosedanje publikacije, ki se gibljejo na narodnopisnem polju: skromno brošurico o naših narodnih nošah in obsežno publikacijo o naših narodnih vezeninah.

Prvi del publikacije obsega na osmih straneh podroben opis obeh tehnik in nekaj njih zgodovine. Priobčen je v slovenščini, srbohrvaščini in francoščini. Dodane so tudi potrebne slike. Med naslednjimi tablami jih kaže prvih deset najrazličnejše oblike naših pirhov, sledečih 31 pa okraske na starih kožuhih, oboje v originalnih barvah. Vsa knjiga vpliva neizmerno simpatično tudi zaradi tega, ker trudoljubni profesor v nji samo podaja sistematično urejene rezultate svojih dolgoletnih narodopisnih študij, ne da bi kje silil s kakim vsiljivim razlaganjem in dociranjem v ospredje. Za take stvari še ni čas. Bodimo hvaležni, da smo dobili v priročni obliki in krasni opremi v roke blago, bi bo še dolgo in dolgo dajalo gradiva in pobude našim znanstvenikom in umetnikom.